

UMEÅ UNIVERSITET

SENIORERS INFORMATIONSBETEENDE I VARDAGEN

Anpassningar och barriärer i det digitala samhället

Bodil Olofsson

Kandidatuppsats, 15 hp

Biblioteks och Informationsvetenskap

Ht 2022

Titel: Seniorers informationsbeteende i vardagen - anpassningar och barriärer i det digitala samhället

Författare: Bodil Olofsson

Handledare: Rickard Danell

Examinator: Ingrid Schild

Abstract: Research has shown that seniors are a group that use digital devices and the internet differently than the "digital natives" born into the digital era. The senior group is growing and the population in this group is constantly changing. The purpose of this study is to investigate information seeking behaviour among seniors in everyday life practice, related to media- and information literacy. This is a qualitative study and the data was collected through four interviews with seniors in the ages 71-81 years old. The study has a theoretical frame in Reijo Savolainens "Everyday Life Informations Seeking model". I have used thematic analysis to identify codes and themes in the empiric material. The results show that the seniors in the study have adopted enough media- and information literacy to function in society and as they age they have less interest in keeping themselves updated with digitalization. The fast digital development and digital literacy is challenging and the seniors feel barriers with orienting in digital environments. The seniors have adopted digital media to both "practical- and orienting information" but are using these in parallel with traditional media. The seniors have varied digital literacy and there is some difference between the knowledge and needs of the people who took part in the study. The seniors have adopted the internet and new technology to be able to participate in society, they use the webb and apps for things such as banking, parking and communicating. The telephone is preferred for quick contacts and problem solving but when communicating with relatives and peers the seniors also use communication platforms such as WhatsApp, Facetime and Zoom.

Nyckelord: Seniors, Everyday Life Information Seeking, Information behaviour, Information seeking, Technology adoption, Digital barriers, Digital literacy

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	2
2. Tidigare forskning.....	3
2.1 Information, informationsbeteende och informationssökningsbeteende	3
2.2 Informationssökning.....	4
2.3 Datorer och teknikanvändande	5
2.4 Digital litteracitet och barriärer	6
3. Teoretisk ram och centrala begrepp.....	9
3.1 Everyday Life Information Seeking – ELIS	9
3.2 Analoga och digitala källor till information	14
3.3 Nätverkskompetens	14
3.4 ELIS i denna studie	14
4. Metod.....	16
4.1 Urval.....	17
4.2 Metoddiskussion.....	17
4.3 Forskningsetiska aspekter	18
5. Resultat och analys.....	19
5.1 Beskrivning av intervjudeltagarna	19
5.2 Orienterande information i analog respektive digital media.....	19
5.3 Praktisk informationssökning och anpassning till det digitala samhället	21
5.4 Förhållningssätt, attityd och barriärer gentemot teknik och digitalisering.....	23
5.5 Stöd i vardagen.....	28
6. Avslutande diskussion och slutsatser.....	30
7. Referenser	32
8. Bilaga - Intervjuguide	36

1. Inledning

Biblioteks- och Informationsvetenskap är ett forskningsfält som på grund av den pågående digitaliseringen, är högst aktuellt och under snabb förändring i dagens Sverige och världen. Samhället blir alltmer digitaliserat och internet har blivit en infrastruktur för många typer av tjänster; kommersiella tjänster (banker och shopping), offentliga tjänster för kontakt med myndigheter och hälsorelaterade tjänster. Svenskarna har sedan covid-19 pandemin haft en ökad medieanvändning för informationsinhämtning, nyheter och underhållning och detta i sin tur har påverkat räckvidden för de svenska nyhetsmedierna (Ohlsson 2022, 4).

Informationssökning har blivit en integrerad del av folks liv, men processen ser olika ut för olika människor och påverkas av en rad olika faktorer (Savolainen 1995). Algoritmer påverkar också till ett alltmer individualiserat utbud i människors informationsflöden. Att informationssökning numera är så central i människors vardag, men ser olika ut för olika individer, gör fenomenet intressant att undersöka.

Rapporten *Introduktion till internet för äldre* gjord 2017 av Internetstiftelsen, Utbildningsradions program *Seniorsurfarskolan* från 2019, kommuner och bibliotek som har program med internetkunskap för äldre - ja alla dessa projekt visar att många seniorer behöver stöd för att de ska hinna med i den digitala utvecklingen som sker. Statistiska centralbyrån [SCB] har gjort en stor kartläggning av hur äldre människor i Sverige lever. Gruppen som innehåller äldre beskrivs inte så ofta, och när det görs så är det ofta i termer av omsorg eller behov (SCB 2022, 9). Enligt SCB är äldre den del av befolkningen som ökar mest just nu, och denna grupp kommer att växa under de närmaste åren, både till antal, men också i proportion till resten av befolkningen. Gruppen med äldre växer alltså, men byts också ut efterhand. För varje generation som blir äldre finns därför olika förkunskap när det kommer till digitala enheter och internetvana.

För en generation som inte vuxit upp med digital teknik och internet är det ingen självklarhet hur man rör sig i digitala sammanhang. Att känna en osäkerhet inför digital teknik kan räcka för att man ska känna ett utanförskap. Informationssökning är en del i det vardagliga livet för människor, men informationssökningsvanor ändrar sig ganska långsamt (Savolainen 2010, 1786). Människor är vana och föredrar att ta hjälp av andra människor för att det är lätt och för möjligheten att få direkt återkoppling på sitt problem, vi tenderar också att använda den informationskälla som är mest lättillgänglig ibland refererat till som ”principle of least effort” (Savolainen 2010, 1786). Människor över lag ser ingen anledning att ändra sitt

informationsbeteende bara för att det kommer något nytt när man tycker att de gamla sätten fungerar. Sedan 90-talet har internet påverkat vårt informationssökningsbeteende på grund av lättillgängliga källor, men kan kunskaper som grundar sig i den analoga världen omsättas till digitala färdigheter? Hur gör de personer som vuxit upp då telefon i hemmet också innebar att tala med en växeltelefonist, och som numera lever i en ständigt uppkopplad värld där man förväntas klara sig själv? Hur söker dessa personer information i vardagen?

Enligt undersökningen *Svenskarna och internet* (Internetstiftelsen 2022) använder 94% av svenskarna internet, användandet ser olika ut men nästan alla använder internet dagligen. Även de allra äldstas användning har ökat, men de är fortfarande den grupp som använder internet minst. Äldre vuxna är en heterogen grupp och det finns en stor spridning på informationsbehov samt en varierande erfarenhet av och kunskap om informationssökning (Wu och Li 2016, 278; Choi 2019, 7). Just att gruppen har väldigt olika behov och förkunskaper och att den är under ständig förändring gör den intressant. Min studie har därför för avsikt att med kvalitativ metod undersöka hur seniorer anpassat sig till den snabba digitaliseringen i samhället och vad de eventuellt upplever för hinder. Som teoretiskt ramverk för studien har Reijo Savolainens (1995) modell "Everyday Life Information Seeking" [ELIS] använts. Modellen visar på hur människor orienterar sig i tillvaron och vad som påverkar vårt informationsbeteende.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att undersöka hur svenska seniorer använder digital teknik i sin vardag. Resultatet av studien ämnar bidra till kunskap om digital inkludering av seniorer i samhället, till exempel vid informationsförmedling och projektverksamhet.

Forskningsfrågor:

- Hur har seniorer anpassat sig till det digitala samhället i fråga om vilka analoga och digitala källor de använder för att söka "orienterande och praktisk information" i ELIS-kontext?
- Hur håller seniorer kontakt och delar information, med sina vänner och bekanta?
- Finns det några barriärer för seniorer i användandet av medie- och informationsteknik i ELIS kontext?

2. Tidigare forskning

2.1 Information, informationsbeteende och informationssökningsbeteende

Information som begrepp och ting har undersökts inom många olika ämnen, och angreppssättet varierar därför beroende på vilket perspektiv teoretikern har. Information förklaras därmed på väldigt olika sätt, men i denna uppsats väljer jag på grund av utrymmesskäl att använda (en del av) Svenska *Nationalencyklopedins* [NE] förklaring av ordet:

Information (latin *informa'tio*, av *info'rmo* 'utbilda', 'undervisa', egentligen 'ge form åt något'), generell beteckning för det meningsfulla innehåll som överförs vid kommunikation i olika former. (NE, 2022)

Informationsforskning kan förstås genom många olika filosofier, paradigmer och metateorier, och framväxten av informationsvetenskap har en tydlig koppling till hur informationstekniken har utvecklats (Bawden och Robinson 2012, 10, 37). På 1960-talet var informationsforskning tydligt associerad till informationssystem, algoritmer och indexspråk. System för informationsåtervinning utvecklades och det var dessa system som stod i fokus för forskningen. Men att forska enbart på tekniken isolerad från användaren insåg man ha sina brister, varpå nästa paradigm, det kognitiva paradigmet tog vid. I det kognitiva paradigmet lade forskningen fokus på de personer som nu skulle använda informationssystemen exempelvis bibliotekarier och andra informationsspecialister. Ett flertal teorier och modeller följde med den kognitiva inriktningen, och den kognitiva synen har haft stor påverkan på idéer om informationsbeteende (Savolainen 2007). Nu ville man ta reda på vad människor vet och hur de tänker. Detta bidrog till att man började utveckla söksystem med större inblandning av människan. Under 60–70-talet så började informationsforskningen intressera sig för informationsbeteende ur den sociologiska synvinkeln, vilket innebar att vanliga människor i samhället blev motiv för forskningen (Bawden och Robinson 2012, 191). När det på 90-talet blev allt vanligare att folk fick tillgång till datorer i hemmet och internet utvecklades, började man undersöka hur olika grupper (domän) söker information och hur detta samspelar med deras omgivning, detta kommer att kallas för det sociokognitiva paradigmet (Bawden och Robinson 2012, 44–46, 192). Det sociokognitiva paradigmet har bidragit med många informationsmodeller och teorier som handlar om informationsbeteende. En av modellerna är framtagen av Reijo Savolainen (1995) och han kallar den Everyday Life Information Seeking model, också kallad ELIS. Modellen teoretiserar vad en person kan

påverkas av i sin vardag som kan ha betydelse för dennes informationsbeteende. Jag har i min studie valt att ha Savolainens (1995) ELIS-modell som mitt teoretiska ramverk och teorin redogörs för tydligare i kapitel 3.

Denna studie ämnar bidra till forskningsfältet inom *informationsökningsbeteende* genom att belysa hur seniorer söker information i sin vardag i Sverige. För att tydliggöra vad som ligger i begreppen har jag valt att definiera informationsbeteende och informationssökningsbeteende. Definitionerna är framtagna av Wilson (2000, 49) och han definierar *informationsbeteende* som:

Information Behavior is the totality of human behavior in relation to sources and channels of information, including both active and passive information seeking, and information use. Thus, it includes face to-face communication with others, as well as the passive reception of information as in, for example, watching TV advertisements, without any intention to act on the information given.

I nära relation till informationsbeteende ligger alltså informationsökningsbeteende, *informationssökningsbeteende* definieras av Wilson (2000, 49) som:

...the purposive seeking for information as a consequence of a need to satisfy some goal. In the course of seeking, the individual may interact with manual information systems (such as a newspaper or a library), or with computer-based systems (such as the World Wide Web).

Informationsbeteende handlar alltså om människors användning av information och var de får informationen ifrån. Informationssökningsbeteende preciserar avsikten med beteendet och visar ett mer aktivt och medvetet informationssökande i manuella eller digitala informationssystem för att lösa en uppgift. Dessa definitioner ger en basförståelse och kompletterar begreppen som kommer med ELIS-modellen.

2.2 Informationssökning

En litteraturgenomgång av Case och Given från 2016 visar att tidigare forskning inom informationssökning har varit fokuserad på att undersöka yrkesgrupper, hobbygrupper, eller grupper med olika livssituation. Hälsorelaterad informationssökning och informationssökning som har att göra med studenter i alla åldrar är antalsmässigt mest forskat på (Case och Given 2016, 345). Det som tidigare forskning har gemensamt är intresset för vilka källor och kanaler till information som används av informationssökarna, framför allt jämförs användandet av

internet i relation till hur man använder sig av andra källor (Case och Given 2016, 326). Det som fram till 2016 undersökts minst är slumpmässig, och oavsiktlig informationsinhämtning; alltså till exempel hur man delar information med sina vänner, och hur man undviker eller ignorerar information (Case och Given 2016, 15). Seniorer är en grupp som har rutiner grundade i analog media och teknik och det är intressant att undersöka hur de söker information och har adopterat digitaliseringen i relation till behov och tidigare vanor.

2.3 Datorer och teknikanvändande

Huruvida man väljer att använda datorer och teknologi hänger ihop med kognitiv förmåga, tidigare datorkunskap och osäkerhet inför datoranvändande (Czaia et al. 2006, 3). Äldre användare är öppna för att använda ny teknik, men är mindre bekväma och upplever mindre kontroll över datorer än yngre användare (Czaia och Sharit 1998, 338–339). Äldre människor är också mer långsamma på att börja använda teknologi än yngre människor, men är positiva till att försöka så länge de ser en möjlighet till att det höjer livskvalitén (Czaia et al 2006, 17). Anledningar till att äldre drar sig för att använda datorer är: okunskap, rädsla, brist på bakgrundkunskap och att datorer uppfattas som svåränvända (Rogers et al. 1998). Ytterligare en faktor som spelar in är hur stor ansträngning det kommer att krävas för att lära sig den nya teknologin, det ska så att säga vara värt den tid man lägger ner (Melenhorst, Rogers och Caylor 2001, 221). Både vana, tidigare exponering och användning i yrkeslivet påverkar hur man tar till sig informations- och kommunikationsteknologi (IKT). Det borde alltså påverka seniorers attityd och användande, detta att de fått börja lära sig senare i livet? Man kan få uppfattningen av tidigare forskning, att äldre ser på teknik och digitalisering som ett nödvändigt ont som de måste försöka hänga med i, alternativt avstå ifrån. Men frågan är inte längre om man är eller inte är internetanvändare, frågan är mer, till vad och hur mycket man använder internet (Loges och Jung 2001, 558). Så hur använder dagens seniorer IKT och internet och finns det några barriärer i deras användande?

Enligt en äldre svensk undersökning: *Äldre svenskar och Internet 2010* så använder seniorer internet till att söka hjälp för att lösa vardagssaker (Findahl 2010, 19). Seniorerna söker fakta om sina hobbyer, kultur, litteratur och samhällsvetenskap och här skiljer de sig inte så mycket från andra internetanvändare (Findahl 2010, 19). Många äldre använder dock en kombination av tryckta och digitala källor för att hålla sig informerade (Quan-Haase, Martin och Shreurs 2016, 702).

Äldre värdesätter och använder digitala medier för sällskap och som verktyg för att hålla kontakt med vänner och familj. De gör vad andra användare gör, söker information, bokar möten, och uppehåller kontakt med släkt och bekanta. Äldre vuxna föredrar telefon i första hand för att kommunicera och hålla kontakten med bekanta och familj, men mejl, Facebook och Skype används också (Quan-Haase, Mo och Wellman 2017, 979). Forskning gjord i Nordamerika visar att äldre vuxna använder digitala medier för olika typer av socialt stöd och detta blir extra viktigt för personer som bor själva eller har begränsad rörlighet, och personer i deras nätverk (Quan-Haase, Mo och Wellman 2017, 980). Det är alltså viktigt för äldre som är en utsatt grupp, att ha en möjlighet att följa med i den digitala utvecklingen, särskilt i tider med pandemier och risk för social isolering (Xie et al. 2020, 466). På grund av Covid-19 pandemin började många använda digitala banktjänster, för att det var lätt att göra sina ärenden utan att ens behöva gå utanför huset. Äldre personer tar ofta hjälp av andra för att förstå bankappar och tjänster och de allra äldsta behöver ofta hjälp att göra sina bankärenden digitalt. Att behöva ha hjälp av andra och lämna ut sina bankuppgifter är känsligt i sig. Att dessutom banktjänsterna är så tillgängliga i mobiltelefonen gör att äldre användare oroas över att någon ska utnyttja deras ekonomiska resurser, eller att uppgifter från banken ska läcka ut (Nagar och Mahajan 2022, 673).

2.4 Digital litteracitet och barriärer

Det är en logisk följd att ju mer man använder internet desto mer erfarenhet får man och erfarenhet kan ge en positiv attityd till datorer (Czaia och Sharit 1998, 337). Digitalt användande följer mönster och när man lärt sig baskunskaperna, att hitta och använda information och kommunicera, så går man vidare till mer komplicerat användande (Barrantes och Vargas 2019, 11). Det finns ett litet glapp mellan hur generationerna tar sig an internetanvändande men det verkar som att glappet minskar, äldre vuxna har bra möjlighet att lära sig använda nätet men i en annan takt än ungdomarna (Barrantes & Vargas 2019, 12).

En persons förmågor är inte konstanta utan varierar under livet och minskar sen i samband med åldrandet, till exempel kan kognitiva nedsättningar göra det svårare att utföra uppgifter i många steg (Olsson, Samuelsson och Viscovi 2019, 69). Äldre som har bra kunskap och hänger med i den tekniska utvecklingen i 65-årsåldern kan alltså inte antas ha samma förmåga, eller samma ekonomiska möjligheter, att använda digital teknik i 85-årsåldern (Olsson, Samuelsson och Viscovi 2019, 69). Så samtidigt som minne och ekonomi förändras

ska de äldre försöka hänga med i digitaliseringen som är under ständig förändring. Den digitala utvecklingen går fort framåt och användare måste hänga med i utvecklingen av nya enheter och appar för att inte bli exkluderade (Olsson, Samuelsson och Viscovi 2019, 69). Digital litteracitet är dessutom inte som vanlig litteracitet, om du en gång lärt dig läsa så kan du hänga med i analoga medier, men den digitala litteracitet kräver ständig uppdatering av kunskaper och terminologi för att hänga med.

Äldre upplever ofta teknik och den tekniska terminologin som svår och detta begränsar dem i deras användande (Brattberg 2014, 66). Brattberg upplever i sitt arbete med att utbilda äldre i datakunskap i Sverige, att deltagarna är rädda om sitt privatliv och att de inte ser värdet av att umgås på nätet eller att synas i sociala medier (Brattberg 2014, 20). Möjligen har detta ändrats sedan 2014. En studie av Lund och Ma (2022) visar att under covid-19 perioden sökte äldre vuxna som bor på landsbygden i mellanvästern i USA, ofta information om hälsa och politik. Men dessa sökningar handlade inte alltid om ett informationsbehov i sig, utan var lika mycket ett sätt att få social och emotionell kontakt med någon. Det visade sig eftersom personerna i första hand vände sig till källor som gav någon sorts personlig kontakt, till exempel sociala nätverk (Lund & Ma 2022, 70).

Samhällets diskurs påverkar också äldre användares inställning till IKT. Diskursen utgår ifrån att äldre har svårare för teknik och sämre digital litteracitet och detta kan tyvärr påverka äldre användares inställning negativt (Schreurs, Quan-Haase och Martin 2017, 372). I en studie bland ickeanvändande seniorer var låga förväntningar på sin egen kapacitet en betydande del i att de valt att inte använda IKT (Köttl et al. 2021, 7).

Många äldre behöver hjälp att installera eller komma i gång, när de har köpt en ny telefon eller dator (Andersson och Perrin 2017). Barn och barn-barn har ofta stort inflytande på äldre användares val av IKT (Quan-Haase, Martin och Schreurs 2016, 703). Det som äldre användare uppger att de begränsas av i sitt användande 2022 är fortfarande tekniken, men också en oro över att bli lurade på nätet (Internetstiftelsen 2022). Tekniken har utvecklats för att bli mer lättanvänd men den har fortfarande potential att bli än mer inkluderande. När man tittar övergripande på äldres kommunikation i termer som mål, tillgängliga resurser, färdigheter och de relationer som de önskar upprätthålla är deras lägre nivå på internetanvändande förståelig och oproblematiserande ur ett digitalt utanförskap-perspektiv (Loges och Jung, 558). Olika generationer har olika sätt att förhålla sig till utvecklingen som sker och varför skulle digitaliseringen som fenomen vara annorlunda.

I Sverige utförs flera kvantitativa studier på nationell nivå för att visa på äldre användares kunskaper om digital teknik och internetanvändande (*Svenskarna och Internet 2022; Mediebarometern 2021; Äldre och internet 2010*). Min studie ämnar i stället bidra med en kvalitativ undersökning av informationssökningsbeteende hos seniorer kopplat till digital teknik i en svensk kontext.

3. Teoretisk ram och centrala begrepp

3.1 Everyday Life Information Seeking – ELIS

I uppsatsen används Reijo Savolainens (1995) ”Every day Life Information Seeking modell”, [ELIS] som teoretiskt ramverk (se Figur 1). ELIS står för: Every Day Life Information Seeking, alltså; informationssökning i vardagen. ELIS-modellen ger verktyg för en analys på individnivå och visar strukturella faktorer som kan påverka en individs informationssökning i vardagen. För att inte blanda in informationssökning som sker som en del i jobbet definieras konceptet ELIS som:

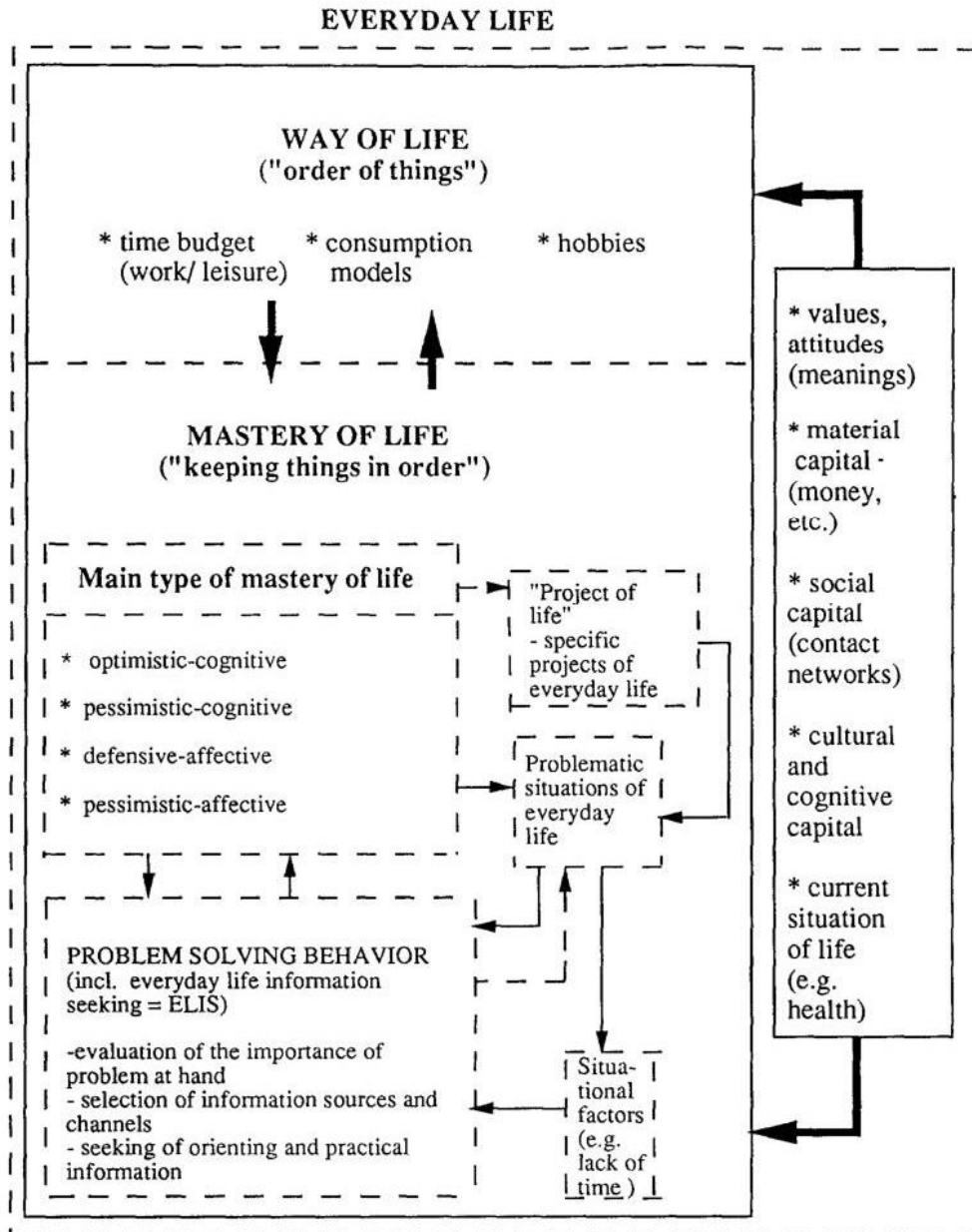
...förvärvet av olika informationsmässiga (både kognitiva och uttrycksfulla) element som människor använder för att orientera sig i det dagliga livet eller för att lösa problem som inte är direkt kopplade till utförandet av arbetsuppgifter. (Savolainen 1995, 266–267)
(min översättning)

Modellen byggs upp av flera olika delar. Dessa delar hjälper till att förklara vad vardagslivet innebär och de olika faktorer som påverkar vid informationssökning i vardagslivet. Först förklaras konceptet ”Way of life”, och de tre komponenter som ingår där. Därefter förklaras konceptet ”Mastery of life” och hur detta kan förstås i relation till ”Way of life” som olika attityder och förhållningssätt vid problemlösning. I modellen ingår också komponenter som i det stora påverkar individens sätt att leva och verka, såsom värderingar och attityder, socialt/kulturellt och kognitivt kapital samt livssituation/hälsa och materiella förutsättningar.

Way of Life - Livsstil

Savolainens modell grundar sig i teorin ”Habitus” av Pierre Bourdieu som beskriver informationssökning som en naturlig aktivitet som sker dagligen. ”Habitus” innebär att individer utvecklar en sorts systematiskt vanetänkande som är socialt och kulturellt påverkat. Vanan påverkar hur man tänker, uppfattar och värderar saker beroende på sin omvärld (Savolainen 1995, 262). Savolainen (1995) använder Bourdieus ”Habitus” som en generell bas i sin modell men konceptualiserar den ganska abstrakta teorin genom att använda begreppen ”Way of life” och ”Mastery of life”. Konceptet ”Way of life” översätter jag till det svenska begreppet livsstil. Livsstil på det sättet att människor väljer att leva på olika sätt. Livsstilsbegreppet förklarar Savolainen (1995) ytterligare med begreppet ”Order of things” alltså hur man ordnar det för sig i sitt liv. ”Things” innebär då, aktiviteter som människor gör i

sin vardag, inte bara jobb utan också hobbyer och hushållsarbete och vad man väljer att köpa för sina pengar.

Figur 1, Everyday Life Information Seeking model (Savolainen 1995, s.268)

”Order” i konceptet ”Order of things” innebär varför man valt att utföra dessa aktiviteter. Det kan vara så att man inte kan påverka dessa faktorer helt vilket gör att ”Order of things” både har subjektiva och objektiva grunder till handlande. Savolainen (1995, 263) menar att

människor genom sina val lever en viss typ av liv och att det ligger i deras intresse att fortsätta leva så, så länge de finner det meningsfullt. Livsstil - fungerar som kontexten i Savolainens teori.

För att bryta ner konceptet livsstil så att det går att använda i empiriska undersökningar kan man säga att det byggs upp av tre faktorer: *tid*, *konsumtion av varor/service*, och *hobbyer*. *Tid* visar på hur en person fördelar tiden mellan jobb/fritid och nödvändiga aktiviteter såsom hushållsgöra. Faktorn *konsumtion* visar på hur mycket av en persons budget som går till inköp av saker och service. *Hobbyer* visar hur personer väljer när de vill göra något de tycker mycket om. Att ha med hobby i analysen kan visa på informella intressen såsom att man läser tidningen eller böcker på sin lediga tid. Som helhet ger alltså de tre faktorerna en förståelse för en persons sätt att leva och det kallar alltså Savolainen (1995, 263) för "The order of things".

Mastery of Life - Förhållningssätt

Människor gör saker och använder rutiner för att skapa sin vardag och Savolainen (1995, 264) kallar detta "Mastery of life", alltså hur man aktivt eller passivt förhåller sig för att behålla sin livssituation som den är. Jag har översatt "Mastery of life" till förhållningssätt. En person förhåller sig passiv när den är nöjd med livet, men blir aktiv när det finns saker som den vill eller behöver ändra på. Uppfostran och uppväxtmiljö förklarar en persons sätt att leva, men även social klass och i vilken generation man är född påverkar (Savolainen 1995, 264). Savolainen (1995, 264) skriver att om man stöter på saker som hotar att störa ordningen i det vardagliga livet så vill man lösa det så att ordningen kan ändras eller återgå till att vara under kontroll. Han menar att när man jobbar med att lösa sin situation får man erfarenheter från sina försök, och kunskaper om sin kognitiva förmåga. Samtidigt med detta får man erfarenhet av vilka källor till information som kan vara användbara för en när man ska lösa vardagsproblem. De här erfarenheterna kan påverka hur individer orienterar sig när de söker information och ge vissa vanor. Vanorna visar sig i hur man söker information, och är en del i hur man klarar av att hålla sin vardag fungerande. Ofta är vanorna på en omedveten nivå och inte möjliga för individen att reflektera över (Savolainen 1995, 265).

De faktorer som påverkar en persons förhållningssätt visar hur individer orienterar sig i problemsituationer och hur de söker information för att underlätta problemlösningen. Genom

att specificera dessa faktorer menar Savolainen (1995, 265) att man kan visa på några huvudtyper av förhållningssätt. Han specificerar två faktorer som brukar ses som centrala vid problemlösning: kognition och affekt. Den kognitiva delen innebär att man har ett rationellt och systematiskt sätt att närma sig ett problem, medan den affektiva delen får motsatsförhållandet med en känslomässigt laddad och ganska oförutsägbar reaktion på det aktuella problemet. För att få ytterligare en dimension till dessa två faktorer, läggs positiv eller negativ förväntan till. Positiv respektive negativ förväntan avser huruvida personen tänker att problemet kommer vara möjligt att lösa. Savolainen (1995, 265) gör en tvärtabell med kombinationerna av faktorer och förväntan, och detta blir till de huvudtyper som kan användas för att förstå hur olika förhållningssätt kan ge konsekvenser för informationssökningsbeteende. Tvärtabellen innehåller: Optimistiskt kognitivt, pessimistiskt kognitivt, avvärijande-affektivt, och pessimistiskt affektivt förhållningssätt.

- Optimistiskt kognitivt förhållningssätt karakteriseras av en stark tro på att problemet kommer att lösa sig. Individen tror att nästan vilka problem som helst går att lösa förutsatt att man fokuserar på detaljer och väljer de bästa verktygen för att optimera problemlösningen. Eftersom de flesta problem ses som kognitiva blir systematisk informationssökning från varierande kanaler och källor värdefulla.
- Pessimistiskt kognitivt förhållningssätt skiljer sig på så sätt att ingången i problemlösningen är mindre ambitiös. Personen i fråga accepterar att problemet kanske inte löses helt optimalt. Trots detta är personen jämförbart lika systematisk i sin problemlösning och i den informationssökning som behövs.
- Affektivt och avvärijande förhållningssätt grundar sig i optimistisk inställning till att problemet kommer att lösas; i problemlösning och informationssökning är dock affektiva faktorer dominanta. Det här betyder att personer i den här kategorin kan undvika situationer som kan innebära risk för att misslyckas. Det är inte alltid helt tydligt om personen är positivt eller negativt inställd, utan det kan variera från situation till situation. Men grundinställningen är positiv för att personen har tilltro till sin kognitiva förmåga trots eventuella tidigare felsteg i problemlösningssituationer.
- Pessimistiskt affektivt förhållningssätt innebär att personen inte litar på sin förmåga att lösa vardagliga problem. Personen undviker att göra försök till att förbättra sin

tillvaro. Det finns ingen vilja till systematisk informationssökning hos denna person eftersom känslomässiga reaktioner och kortsiktigt synsätt är problemlösningsbeteendet.

Informationssökning - orienterande information eller praktisk information

I sin teori skiljer Savolainen (1995) på orienterande information och praktisk information. Det som skiljer dessa åt är att orienterande information är den typ av information som en person använder när den är tillfreds med sin vardag. Det är mer en övervakande aktivitet som att till exempel läsa tidningen eller se på tv. Det orienterande informationsbeteendet blir till en typ av rutin i livet och är en ganska passiv informationssökningsaktivitet. En informationssökning som inte ger några lösningar på specifika problem men som hjälper personer att uppdatera sig om världsläget (Savolainen 1995, 272). Människors intresse för olika händelser i omgivningen varierar mycket och styrs av familj och arbete men också av hur händelser rapporteras i media. Information som människor får i sitt flöde dagligen söks inte upp aktivt utan kommer också till människor av slump (Savolainen 1995, 272).

Praktisk information däremot har en mer fokusinriktad insats av personen som utför den. Här söker personen systematiskt information för att lösa ett problem eller en situation som uppstått, och som personen vill ändra. Detta kan vara till exempel information om en produkt som personen ska köpa eller information som handlar om hälsa. Att skilja på informationssökningsvarianterna menar Savolainen (1995, 272) ger en möjlighet till en mer specifik analys. Orienterande information relaterar mer till "Way of life" medan praktisk informationssökning relaterar mer till "Mastery of life". Men Savolainen (1995, 273) skriver att dessa varianter av informationsbeteende kompletterar varandra. Han ger som exempel att om man planerar en resa och hör på radion att det är risk för jordbävningar i ett område kanske man börjar undersöka detta mer aktivt, med praktisk informationssökning om det är möjligt att göra sin resa eller inte. Här övergår alltså den passiva, orienterande informationssökningen till aktiv praktisk informationssökning.

Kognitiv eller affektiv mediaorientering

Savolainen (1995) klassificerar mediaanvändare i tre grupper: kognitiva, neutrala och affektiva. Han menar att en kognitivt orienterad person har en realistisk syn på världen, läser

dagstidningen regelbundet och väljer vetenskapligt, politiskt och kulturellt innehåll när denne ser på tv och lyssnar på radio (Savolainen 1995, 277). Mer specificerat skulle den typen av innehåll kunna vara nyheter och dokumentärer. I Savolainens (1995, 279) undersökning ser han att de personer som har akademisk utbildning i högre grad väljer mer kognitivt orienterat innehåll.

En affektivt orienterad person däremot har en dragning mot mer underhållande media. Den affektivt orienterade personen läser bara böcker sporadiskt och använder mest tv och kommersiell radio. På tv ser denne filmer och serier som inte är verklighetsbaserade, och föredrar radiostationer som ger underhållning och musik (Savolainen 1995, 277). Slutligen kan man då säga att den neutralt orienterade personen använder både ”seriös” och underhållande media (Savolainen 1995, 277).

3.2 Analoga och digitala källor till information

Analoga källor till information är dagstidningar, tidskrifter, böcker, Tv-program och radioprogram. Hit kan också räknas föreningar, bibliotek och personer i ens närhet.

Digitala källor till information är källor som kan sökas upp på internet, via digitala enheter såsom, dator, surfplatta, smart telefon eller spelkonsoll. Sådana källor är till exempel, 1177-sjukvårdsrådgivning, bibliotekets katalog eller kommunens hemsida.

3.3 Nätverkskompetens

Nätverkskompetens som koncept är både kompetens rörande informations- och kommunikationsverktyg, och hur man värderar den information som finns tillgänglig på internet (Savolainen 2002, 224).

3.4 ELIS i denna studie

Sammanfattande så kan ELIS-modellen användas för förståelsen av vad som påverkar en person och dennes informationssökning i vardagen. Modellen ger inte i sig själv svaret på forskningsfrågorna men den visar på komplexiteten i folks vardagsbeteenden och är användbar i denna studie därför att den tillåter allmän användning av teknik. Elis-modellen tar

inte hänsyn till hur problemlösningssituationen ser ut genom att värdera problemets allvarlighet, eller vilka informationskällor som finns tillgängliga eller är lätta att använda (Savolainen 1995, 267). ELIS modellen visar heller inte en persons tillfälliga informationssökningsprocess utan är mer en uppräkningslista av de koncept runt en person som påverkar. Alla delar i modellen är relevanta för att förklara kontexten till den valda populationen. Men de delar som framför allt är tillämpliga och bidrar till slutsatserna i denna studie är: "Main type of mastery of life"- förhållningssätt till problemlösning, och problemlösningens beteende inklusive val av källor och orienterande- respektive praktisk informationssökning. Studien kommer i första hand att undersöka deltagarnas anpassning till informationssökning och medieanvändning kopplad till digital teknik.

4. Metod

Detta är en kvalitativ studie där data samlats in under hösten 2022 genom intervjuer. Intervjuerna hölls med 4 pensionerade personer bosatta i Västerbotten. Respondenterna tillfrågades personligen eller via sms om deltagande i studien. Intervjuerna höll på i mellan 40–60 min och spelades in på ljudfil som sedan transkriberades till textfiler i Word. Intervjumetoden beskrivs bäst som semistrukturerad, detta valdes för att ha utrymme att ställa följdfrågor och få till ett bra samtal. Intervjuer är en bra metod för kvalitativ forskning och tillåter individen att uttrycka sina åsikter och upplevelser med egna ord (Ahrne och Svensson 2022, 77). Inför intervjun förbereddes en intervjuguide (se kap 8. Bilag) med ett antal frågor, detta för att få en intervju som innehöll samma frågor för alla respondenter. Frågorna ställdes inte i samma ordning i intervjuerna utan valdes utefter hur samtalet utvecklade sig, men alla respondenter svarade på alla frågor. Frågorna i intervjuguiden var inspirerade av koncepten i Savolainens (1995) ELIS-modell och handlade om informationssökning som sker i vardagskontext. Dessa koncept utforskas fördelaktigt med hjälp av kvalitativa forskningsmetoder som går på djupet, såsom intervjuer (Case och Given 2016, 157). ELIS-modellen tillsammans med intervjuer valdes för att ge en nyanserad bild av vad ELIS innebär i denna population.

Det empiriska materialet analyserades sedan med tematisk analys. Tematisk analys är ett flexibelt analysverktyg som kan ge rik och detaljerad data, det är en bra metod när man vill hitta och analysera mönster/teman (Braun & Clarke 2006, 78-79). Det empiriska materialet skrevs ut och intervjupersonerna fick varsitt nummer för att avpersonifiera utskriften. Ett enkelt kodschema skapades för att få struktur och textmaterialet kodades sen med färgpennor efter de teman som efterhand uppkom. Som exempel fick det här citatet som handlar om att beställa en resa på nätet koderna: *tro på förmåga* och *nackdel digital*.

Det retar mig att det finns folk som har varit jätteduktiga på sådant här, dom har helt plötsligt bara blivit bortrationaliserade, för att nu ska alla bara sitta å skylla sig själv. Då kunde man ju beställa och boka och de kollade vad som var optimala avgångar och så där. Det är ju ett helsickes gorm att göra det själv.

Dessa koder justerades sen och redovisas sammanfattat i resultatdelen delvis i citatform. Resultatet av den tematiska analysen och begrepp ur Savolainens ELIS-modell används sen för att sortera och beskriva empirin, diskutera och dra slutsatser.

4.1 Urval

En typ av subjektivt urval gjordes för att säkerställa att intervjupersonerna hade de kvalitéer som skulle göra insamlade data relevanta. Deltagarna i studien valdes utifrån ålder. Åldern på respondenterna varierade mellan 71–81 år, alla hade därför vid intervjutillfället varit pensionerade i mer än 5 år. Detta eftersträvades eftersom alla då borde ha skapat rutiner i livet som pensionerad och inte hade några direkt uppdaterade datakunskaper från ett nyligt yrkesliv. Respondenterna är alltså en grupp som har mycket fritid och som fortfarande är aktiva i föreningsliv och samhälle. Tanken fanns också att ha en jämn fördelning över kön även om detta inte är någon aspekt som tas upp i analysen. Alla respondenter hade tillgång till uppkoppling till internet i sitt hem och något av följande: dator, surfplatta, smartphone. Över lag kan man säga att urvalet innehåller aktiva svensktalande medelklassinnevånare, med varierande utbildningsgrad, vilka är pensionerade och har ett fungerade socialt umgängesliv.

4.2 Metoddiskussion

Att använda ett subjektivt urval innebär att intervjupersonerna handplockas utifrån deras relevans och erfarenhet av ämnet (Denscombe 2018, 67). Respondenterna var kända för intervjupersonen sen tidigare och kanske därför mera villiga att ge en intervju än om okända personer tillfrågats. Detta antas inte påverka svaren på annat sätt än att respondenterna möjligtvis är något mer intresserade av att ge ett uttömligt svar. Det finns ingen anledning att tro att de kommer rikta svaren för att skapa en viss utgång på studien, men man ska alltid ta med i beräkning i sin analys att den intervjuade kan vilja framställa sig själv på ett visst sätt (Ahrne & Svensson 2022, 64; 78). I Urvalsgruppen finns inte några nysvenskar eller personer med annat ursprung, kanske hade resultatet sett annorlunda ut med personer med ett annat modersmål än svenska.

Intervjupersonerna valdes i närområdet för att intervjuerna skulle kunna göras ansikte mot ansikte. Detta innebär att alla respondenterna i studien kommer från Västerbotten. För att få en bredare förståelse för gruppen seniorer hade det varit intressant med respondenter spridda över Sverige.

4.3 Forskningsetiska aspekter

Enligt *Den europeiska kodexen för forskningens integritet* baseras god forskningssed på följande fyra principer: tillförlitlighet, ärlighet, respekt och ansvarighet (ALL European Academies [ALLEA] 2018, 4). Denna studie ämnar förhålla sig till dessa riktlinjer. Till exempel eftersträvas hög kvalitet i hur studien planeras och utförs, att resultatet redovisas på ett transparent och objektiva sätt. Att tidigare forskning och andras idéer refereras till tydligt och att insamlad data bara används i forskningssyfte.

Materialet som kom fram vid intervjuerna används enbart i studiesyfte och den som har hållit intervjuerna har tystnadsplikt. Respondenternas identitet eller information som kan härledas till dem tas inte med i studien för att värna om respondenternas integritet. Citat är medtagna i uppsatsen med respondentens godkännande. Respondenterna har givits fingerade namn för att anonymiseras. De fingerade namnen motsvarar respondenternas könsidentitet.

De personer som intervjuats för studien har informerats om att det är frivilligt att delta och att de när som helst kan avbryta sitt deltagande. Informerat samtycke skapar ett förtroende och garanterar frivilligt deltagande i studien (Ahrne & Svensson 2022, 86).

5. Resultat och analys

Den här studien syftar till att undersöka hur seniorer i det svenska samhället konsumerar media genom orienterande och praktisk information och vilka informationskällor de använder i sin vardag. Studien vill också ta reda på vilken betydelse den moderna tekniken har i vardagen för de äldre användarna när det kommer till att hålla kontakt och dela information med sina närstående. Vidare vill studien undersöka om seniorerna har några barriärer i sitt användande med IKT.

Resultatdelen börjar med en kort beskrivning av deltagarna i studien och följs sen av en redogörelse och analys av studiens empiri. I den tidigare gjorda tematiska analysen framkom två teman, Anpassningar och barriärer, följt av Stöd i vardagen. De teman som den tematiska analysen gav har bakats ihop med teman från Savolainens (1995) ELIS-modell. Dessa teman behandlas i följande ordning: Orienterande information i analog respektive digital media, Praktisk informationssökning och anpassning till det digitala samhället, Förhållningssätt attityd och barriärer gentemot teknik och digitalisering och Stöd i vardagen. Slutsatserna från resultatdelen sammanfattas slutligen i kapitel 6.

5.1 Beskrivning av intervjudeltagarna

Alla de deltagande respondenterna är pensionerade och har därmed mycket fritid. Två av respondenterna är kvinnor och två är män, här benämnda Anna, Karin, Pelle och Bosse. Två av respondenterna är gifta och levde med sin partner och två levde själva men har en relation. Alla respondenterna har barn och barnbarn. Utbildningsgraden på informanterna varierar från folkskola till universitetsutbildning, Anna och Bosse, de yngre har universitetsutbildning och Karin och Pelle, de två äldre, har folkskola som sin högsta utbildning.

5.2 Orienterande information i analog respektive digital media

Nästan hälften av svenskarna prenumererar på någon dagstidning och av dessa är en stor del av prenumeranterna i åldern 50 år och äldre (Elzén och Hajdu 2019, 21). Seniorer är alltså en stor del av den grupp som fortfarande använder papperstidningen som nyhetsmedia. Gemensamt för respondenterna i min studie är att de alla prenumererar på den lokala dagstidningen och håller den och radio som två pålitliga analoga källor till nyheter och

orienterande information. De använder även digitala nyhetsplattformar och nyhetsappar, men håller kvar vid invanda medier, som radio och tv, och läser alltid papperstidningen som en del i sin dagliga rutin. Tv-nyheterna var viktigare för Karin och Pelle, det kan också vara så att dessa deltagare hade en mer inarbetad rutin runt tv-nyheter eller ser mer på tv över lag. I en undersökning gjord av Internetstiftelsen (2014, 6) var de vanliga massmedierna lika viktiga som internet för de äldre användarna och detta verkar fortfarande generellt vara fallet för min studies deltagare.

Respondenterna verkar inte uppleva någon skillnad i tillförlitlighet mellan de olika massmedierna, däremot ansågs sig Bosse, med pushnotiser i telefonen, ha tagit del av så mycket nyheter under dagen att nyheter på tv på kvällen inte alltid var intressant. Bosse som har pushnotiser med nyheter från VK och DN i sin mobiltelefon, tycker att den rapporteringen känns lite mer som nöjesjournalistik än det som står i papperstidningen. Att dagstidningen läser man noggrannare i än digitala nyheter. Bosse beskriver en noggrann rutin över i vilken ordning han läser tidningen och funderar över om det är vanan eller formatet som inbjuder till att läsa tidningen i pappersformat. Han läser det mesta i tidningen och tycker det lättare blir att han hoppar över och väljer bort på skärmen, men att det samtidigt är lätt att klicka sig vidare och fördjupa sig i de digitala nyheterna om man skulle vilja. Papperstidningen erbjuder ett mer kontrollerbart format, pålitligt innehåll, och att den inte bidrar till informationsöverskott på samma sätt som nyhetssidor på internet kan göra.

Ja... jag är nog väldigt analog, jag gillar att bläddra i tidningar, jag läser inte på skärm å telefon i någon högre utsträckning. Så jag läser papperstidningar, lyssnar väldigt mycket på radion, på P1, nästan aldrig på någonting annat än P1, OCH ser nyheterna på tv, sällan på sociala medier. (Anna)

... jag litar kanske mest på tidningarna när det kommer till nyheter och information. (Pelle)

Anna läser inte kvällstidningar, veckotidningar eller serietidningar, hon har prenumererat på VI-tidningen sedan femtio år tillbaka och är den av respondenterna som läser böcker dagligen.

Å jag läser inte böcker på platta, läsplatta, aldrig! Jag lyssnar knappt heller på böcker faktiskt. Ett tag gjorde jag jättemycket det när jag jobbade mer. Eller när jag jobbade mer vid skrivbordet med mitt jobb, då hade jag ju ingen tid att läsa. Alltså då brukade jag läsa när jag strök eller diskade eller nåt liknande. Men nu har jag ju tid att läsa, så nu gör jag hellre det. (Anna)

Anna är kognitivt orienterad då hon föredrar källor som förmedlar fakta, men även de andra tre deltagarna väljer kognitiva källor till orienterande information. Till orienterande

information kan också föreningstidningar räknas. Alla personer i studien får tidningar från ett flertal föreningar som de är medlemmar i, till exempel pensionärsföreningar, skogsägarföreningar, hyresrättsföreningar, diabetesförbundet med flera. Dessa tidningar läses av respondenterna som uppskattar informationsinnehållet och de ser det som en del i sin omvärldsbevakning. Alla deltagare i studien kan nog sägas ha ett neutralt förhållningssätt när de väljer media och underhållning, eftersom de väljer både kognitiv och affektiv media.

Den skillnad som respondenterna upplever mellan att läsa analogt och på skärm är att det är lättare att hitta tillbaka i analoga medier, formatet är känt.

Å jag gör ofta det, jag river ut en liten snutt å tänker, det här ska jag komma ihåg, eller river ut en sida och det här måste jag berätta för den och den, och så där. Så på något sätt har jag aldrig lyckats få någon ordning på det där med att jag ska spara på något sätt, alltså att jag ska göra någon sorts urklipp digitalt, det har jag inte. Utan ibland kan jag tänka å jag hade ju det där på telefon, eller jag såg det ju på datorn, men i helskotta att jag hittar igen det igen, ha ha. (Anna)

Digitala informationskällor kräver nya förhållningssätt som inte är översättbara från de analoga sätt som respondenterna är vana vid. Detta i sig gör troligtvis att digital media inte känns lika användbart, för till exempel Anna, eftersom hon inte fullt ut kan använda den information som hon hittar.

5.3 Praktisk informationssökning och anpassning till det digitala samhället

De fyra respondenterna har alla haft dator i hemmet sen 90-talet och så småningom även uppkoppling till internet. Alla deltagarna har också tidigare arbetat i verksamheter där de kommit i kontakt med dator i olika utsträckning. Tre av fyra i studien har smartphones med touch-skärm och en har en äldre mobiltelefon. Två har även surfplatta men den uppges mest användas av barnbarnen när de är på besök. Respondenterna har streamingtjänster för film och serier som tillägg till tv:ns programutbud, till exempel C-More eller Viaplay. Två av respondenterna lyssnar gärna på podd, då framför allt Sveriges Radios poddar. En har Spotify via en släkting och även Netflix som familjeabonnemang. ”Ja Spotify har vi ju men det lyssnar vi ju inte så jättemycket på, det gör vi ju inte.” (Bosse)

När det kommer till praktisk informationssökning så har två av deltagarna i studien lägre förtroende för sin förmåga att hitta relevant information på nätet, dessa är de äldre deltagarna som också har lägre utbildning i grunden. Savolainens ELIS modell (1995) visar att kulturellt

kapital är en faktor som påverkar människors informationssökningsbeteende, men majoriteten av deltagarna i min studie upplever inte att deras tidigare arbete bidragit till deras nuvarande datakunskaper. Detta hänger förstås ihop med att utvecklingen gått så fort framåt och att det deltagarna lärde sig på sin arbetsplats numera inte är aktuellt. Möjligen kan dessa tidigare datorerfarenheter bidra generellt till en positivare inställning till datorer (Czaia et al. 2006, 335). Vid praktisk informationssökning i deltagarnas vardag används i första hand datorn som redskap. Alla deltagarna föredrar datorn på grund av formatet, det är helt enkelt lättare att läsa och skriva på en större enhet. De fyra deltagarna i studien söker praktisk information på nätet för att ta reda på saker som handlar om deras respektive hobbyer och som research vid inköp av saker. Anna och Bosse bokar resor och biljetter till evenemang och Karin som är intresserad av handarbete har sökt upp ett stickmönster som hon sett i ett tv-program och skrivit ut detta. Karin berättade också att hon skrev ut kartor från nätet och hade ett arkiv i datorn där hon samlade alla sina egentagna foton. Fotoarkivet användes sen för att skriva ut fotona och visa för vänner och bekanta. Karin berättar också att hon tidigare hade ett program för släktforskning på datorn, men att när det ”försvann” så har hon inte förstått hur hon ska få tillbaka det och därför bara låtit det vara. Hon saknar det dock och tyckte det var en trevlig grej att hålla på med.

För att hålla kontakt med familj, vänner och föreningsbekanta använder respondenterna telefonens samtalsfunktion, men även olika kommunikationsplattformar. Mejl är också en av de invanda kanalerna för att dela och ta emot information. Respondenterna använder i olika grad sina smartphones till att utföra uppgifter på nätet och den generella uppfattningen verkar vara att de föredrar så få appar som möjligt. Det känns besvärligt och tidsödande att lära sig varje ny app eller funktion. Dock har deltagarna med smartphone de vanligaste apparna som behövs för samhällsaktiviteter, typ parkering, Swish och Bank-id. Karin som inte har en smartphone får foton skickade till sig från resande kamrater via mejl. Karin brukar också läsa tidningen på datorn på natten, för att vara förberedd på vad som står i tidningen på morgonen. Hon läser även ibland nyheter på datorn på dagtid. ”Nja, ibland har jag ju lix på datorn så då kan jag ju gå in å se om det har hänt någonting.” (Karin)

Alla respondenterna är aktiva i sina vardagsliv, de är med i flera föreningar och deltar i olika aktiviteter i sitt närområde. Anna och Karin väver, de är med i varsin grupp som turas om i vävstugor. Medlemmarna kommunicerar och verksamhetsplanerar genom att ha fysiska möten. Sen har de papperslistor i föreningslokalerna där man kan boka vävstol eller annan utrustning. Övrig kontakt i medlemsgruppen sker via information i en gruppmejl, eller genom

att deltagarna sms-ar varandra. Anna har också en grupp bestående av gamla arbetskollegor som träffas med jämna mellanrum, dessa har kontakt via en gruppchatt i WhatsApp.

Pelle spelar golf, och är aktiv i arbetet med skötsel på hemgolfbanan. Han ingår i en grupp medlemmar som ses för att rusta och fixa. Denna grupp sammankallas av greenkeepern på golfbanan via ett sms-upprop som medlemmarna kan bekräfta till om de kommer på arbetsträffarna eller inte.

Sammanfattande kan man säga att deltagarna har god användning för digital kommunikation i sitt sociala liv. Alla var bekanta med kommunikationsplattformen Zoom och de med smartphone använde olika chat-appar såsom WhatsApp och Facetime. Samtliga respondenter använder digitala banktjänster, bank-id, Swish och Parkster för praktiska ärenden och göromål. De använde så få appar som möjligt, men var inte främmande för att testa nya saker så länge de såg en möjlighet för dessa att göra livet bekvämare, kanske framför allt när det gällde verktyg som möjliggjorde kommunikation med släkt och vänner. Men alla deltagarna använde fortfarande gärna telefonen för att ringa till sina kontakter. För det mesta när människor ska lösa vardagsproblem använder de källor som är kända för dem och effektiva för just deras ändamål (Savolainen 1995, 267). Äldre kan också känna ett mindre behov av att hänga med i utvecklingen för att deras vänner och bekanta ändå föredrar att bli kontaktade med äldre medier såsom telefon och vykort, eller ett besök (Loges och Jung, 559). Det är lättare att se fördelarna med sådant som redan är bekant och det kan vara lättare att ta till sig en funktion som på många sätt liknar något man redan känner till, såsom övergången fast telefon-mobiltelefon (Melenhorst, Rogers och Caylor 2001, 224). Telefonen, även om den är en skärm, har en bekant funktion för den äldre generationen och samtalsfunktionen nyttjas flitigt.

5.4 Förhållningssätt, attityd och barriärer gentemot teknik och digitalisering

Det är inte längre så att man är eller inte är internetanvändare, frågan är mer till vad och hur mycket man använder internet (Loges och Jung 2001, 558). Viljan att acceptera nya förändringar och att lära sig, kan vara nyckeln till att fortsätta vara fullt fungerande i ett samhälle som hela tiden förändras (Rogers et al. 1998, 111). Loges och Jung (2001, 556; 559) föreslår att äldre har en lägre internetanvändning för att de vill ha en lägre internetanvändning, men att äldre ändå värderar internet som lika centralt i deras liv som yngre användare. Detta

verkar stämma överens med inställningen hos min studies intervjupersoner, de förstår att digitaliseringen är här för att stanna men använder tekniken efter sina behov.

Karin, Anna, Bosse och Pelle har varierande orsaker som bidrar till deras attityd gentemot ny teknologi och internet. Karin tycker sig kunna hitta det hon behöver på nätet och har god användning för datorn. Men hon säger i nästa mening att hon kanske inte söker så svåra saker.

Nä, jag upplever inga svårigheter inte, men det kanske inte är så svåra saker som jag har sökt på direkt. Jo och adresser har jag ju hittat, å när vi då skulle upp till Kiruna sökte jag ju lite grejer om Kiruna också, så att sevärdheter och sånt. (Karin)

Så hon är positivt inställd men anser sig samtidigt inte vara en avancerad surfare. Hon kan enligt ELIS-modellen (Savolainen 1995) sägas ha ett optimistiskt-kognitivt förhållningssätt i sitt informationssökningsbeteende. Anna och Bosse har ett mer pessimistiskt-kognitivt förhållningssätt vid informationssökning på internet. De går in i den praktiska informationssökningen mindre ambitiöst och accepterar att problemet kanske inte löses helt optimalt, men de är strukturerade och systematiska i den problemlösning som behövs. Den äldsta deltagaren Pelle däremot har vad Savolainen (1995) kallar ett affektivt avvärjande förhållningssätt till praktisk informationssökning på nätet. Han har tilltro till sin möjlighet att faktiskt lösa problem med hjälp av internet, men föredrar att få sin information via kontakt med människor i telefon. Han upplever sig inte ha tid och ro att lära sig söka lösningar digitalt utan använder det han känner till.

Nä, det är det här med tålamodet, alltså, att jag verkligen följer upp systematiskt. Å det är jag, jag har inte riktigt den där ron och tiden att göra det, utan jag har för bråttom för det mesta och därför känns det lite motigt. (Pelle)

Pelle använder också telefon vid vanlig kommunikation för att han tycker att det tar för lång tid att få svar via mejl, och därför hellre löser saker direkt via telefon. ”Ja om de inte svarar på direkten då blir ju jag försenad i min planering, det blir ju alldeles... så att telefon, det är en viktig grej!” (Pelle)

Telefon är ju ett väl inarbetat kommunikationsverktyg i den här gruppen så det är ju inte så förvånande att de väljer telefon i första hand vid kommunikation.

Tre av personerna i studien upplever att den kontakt de fått med datorer i det tidigare arbetslivet, inte varit till någon fördel i datoranvändandet i det privata livet efter pensionen. Alla är överens om att det är en annan sorts datoranvändande de gjort på jobbet. Anna upplever att hon i alla fall fått lära sig grunderna till informationssökning på sin arbetsplats,

men att det var så stor skillnad på hur man sökte då, att det nästan hindrar henne i sin sökning nu.

Jag är lite, alltså ska vi säga för tjugo år sedan, måste nästan börja bli det nu, när man skulle börja söka saker på nätet. Då var det fruktansvärt noga med hur man skrev. Det var oerhört noga, det fick inte vara stor bokstav å det fick inte va ett mellanslag, å var det en punkt här eller inte så blev det helt, då blev det ingenting, å det blev helt fel, å det där är jag lite kvar i, det där tänket... alltså jag har svårt för att veta att jag inte går en stor omväg bara för att jag håller på å är så himla noga ibland. Å sen att, just att jag inte vet, räcker det här, eller hur ska jag komma dithän? (Anna)

Pelle och Bosse upplever att det är svårt att förstå uppbyggnaden på webbsidor och lätt att känna att man går vilse på nätet. Det tar mycket tid att göra ärenden med datorn och detta gör att de ibland drar sig för att sätta i gång. Anna uttrycker samma förvirring när det kommer till telefonen och att hitta igen saker som hon sett tidigare. Det som i en bok blivit ett ”hundöra”, en markering att hitta tillbaka till, är en funktion som hon inte behärskar digitalt.

Näe det är jättebesvärligt. Men en del tycker att det är jätteenkelt, det ser jag ju på de här som är van som säger det, ja jag hade det här, klick klick så är de framme. Då tänker jag det, hur gjorde du nu? Men jag frågar inte, ha ha. (Anna)

Deltagarna säger också att de tycker att det är svårt att veta vad man kan lita på, på nätet, vilka sidor som är på riktigt och att de har en känsla av att det är lätt att bli lurad. Alla är tydligt medvetna om att nätfiske och falsk information är ett av dagens stora problem på nätet.

Det är ju som att man vågar ju inte hundra lita på någonting, och det tycker jag är väldigt otrevligt. (Bosse)

Ja det är väl att det är lättåtkomligt för nästan vem som helst, man är inte riktigt säker, för ibland känns det som, jag brukar gå in å kolla, är pengarna kvar? (Karin)

Ja, jag är kluven kan man säga till det där. Det är ju när jag lyckas få det att fungera då tycker jag det är suveränt bra. Men samtidigt blir jag jävligt paranoid mitt i alltihopa, alltså det här med bankärenden och pengar som inte finns, å de är bara nå jävla siffror, å tryck man fel då känn man att, satan där flög tiotusen åt helvete liksom. Det är liksom opålitligt på något sätt, ha ha. (Bosse)

Bosse uttrycker att han tycker det är svårt att hänga med i den snabba utvecklingen och att det har ändrats de senaste tio åren. Det är numera svårare att hålla sig uppdaterad och han är mindre intresserad också. Han och Pelle känner sig stressade över att behöva lära sig nya appar och funktioner, och försöker därför lite motvilligt avgöra vilka som är absolut nödvändiga.

...jag tycker att det känns skillnad mot när jag var 65 år, då tycker jag att det gick som lättare, nu är det lite svårare att anpassa sig till det här. Men nu samtidigt har man ju blivit

van vid det här, jamen det här med tidningarna å att läsa på telefonen å sådana saker, det är ju som vardagsmat nu. (Bosse)

.. alltså utvecklingen går så jävla fort så man släpar ju bara med liksom i bakvattnet på allting på något sätt va. Å fan, nu måste jag, det där måste jag nog göra... det här kanske vore bra att ha... (Bosse)

Va fan, det är bara ytterligare en grej att hålla på med, å lära sig. Å lära sig hur det funkar, å tycka att man är trygg med...För det är vi ju inte, jag är inte. I vår generation är vi inte trygg med det här med nätgrejsen. (Bosse)

Det är jobbigt att behöva lära sig nytt, men alla deltagarna i studien tycker att det nu känns naturligt att använda det som de tidigare behövt anpassa sig till, till exempel digitala bankärenden.

Jag har ju fått anpassa mig så till vida att jag har bytt system på bank, bank vad heter det? bankrutinerna. Flera gånger, med dosa och blanketter först, å sen med dosa och nu med bank-id å så där. Å det är ju väldigt bekvämt, det är inte frågan om det. Det funkar ju bra. Det är en anpassning, å Swish var ju bra, också tänkte jag ju först att men det där kommer jag inte att fixa riktigt. Så tänkte jag, bäst att försöka, å det gick ju väldigt, det är ju otroligt bekvämt! (Anna)

Flera av deltagarna i studien uttrycker en frustration över att inte förstå den digitala tekniken och att andra är duktigare än de själva. Bosse säger:

...att man inte riktigt litar på det här med när man trycker på någon knapp å känner att man blir lite paranoid, kan jag bli lurad nu? Är den här sajten på riktigt eller? Är det bara någon jävla bluffjäväl som varit här å lura mig nu va? Det är väl den känslan man har som är lite obehaglig och som man inte är riktigt bekväm med. Du trycker ju inte, du knappar ju inte för att du inte är riktigt säker va. Vill att någon annan som är mer säker ska göra det. (Bosse)

Är det där det sämsta med internet? (följdfråga)

Ja det är det absolut sämsta, man är inte säker på var man är riktigt å vad som är fejk å inte. Nu har man ju levt så man har ju viss hum om det, men du ser ju det är de i min åldersgrupp som blir lurade. Man är för godtrogen helt enkelt. (Bosse)

Att inte riktigt kunna orientera sig i digitala miljöer är alltså en barriär som upplevs av flera av deltagarna. Hur man rör sig smidigt på webbsidor och hur man kan dela skärmen och titta på två olika sidor samtidigt.

Var det igår jag satt å fipplade med något, jo det var ju den enkla grejen, jag skulle köpa borrar. Å det är ju så där, å jag skulle kunna tänka mig att om något av barnbarnen gjort det där så skulle dom direkt kommit till rätt saker. Och kasta sig emellan, jag har inte riktigt lärt mig det där. För att nu måste ju jag kanske gå fel väg för att gå runt hemsidan för å börja i stort sett, de är ju, de är för tungarbetat. (Pelle)

Deltagarna uttrycker att användning av digital teknik och internet bringar osäkerhet och ett visst motstånd i motivationen när det kommer till att söka praktisk information, lära sig nya appar, och använda myndigheters webbsidor. Czaia och Sharit (1998, 338) har visat att ju mer frustrerad man blir över en datoruppgift desto mindre positiv blir känslan gentemot datorer generellt, här minskar också känslor av välbefinnande, kontroll och känslan av kompetens. Detta är precis vad deltagarna i min studie uttrycker, att när man inte riktigt förstår hur appar fungerar blir man lite osäker och ointresserad av att lära sig nya. Detta är en viktig kunskap när det kommer till att förstå att gränssnitt kan spela en stor roll i upplevelsen och användandet av datorer (Czaia och Sharit 1998, 338). Det som intervjupersonerna tycker är svårt verkar grunda sig i att de inte vet hur webbsidor och digitala verktyg är uppbyggda rent systemmässigt, och därför har de svårt att orientera sig i digitala format. Gränssnitt och appar har kanske för dålig visuell återkoppling till helheten och för svag konkret verklighetsförankring för att möta dessa användares nivå. Den äldre generationen som kommer från en konkret analog värld behöver tydliga och återkopplande funktioner i dator och appar för att lättare kunna röra sig smidigt på internet. Att få visat och förklarat för sig vad digital media kan tillföra till ens liv kan påverka seniorer till användandet av dessa media (Melenhorst, Rogers och Caylor 2001, 224). Det som verkar skilja seniorer från yngre användare, är att de inte använder appar och internet med affektiv media i någon större utsträckning, det vill säga för underhållning. Seniorer använder de appar och webbsidor som de behöver för att klara sitt vardagsliv.

Deltagarnas användande påverkas också av en önskan att skydda sina kontaktuppgifter och spara på de resurser de har. Karin upplever att det är svårt att veta om hennes pengar ”verkligen är kvar” på bankkontot och går gärna in å tittar då och då för att försäkra sig om det. Hon klagar på att det går så sakta att göra bankärenden på datorn, men kommer på sig själv med att inte jämföra med hur lång tid det skulle ha tagit att göra ett ärende till den faktiska banken. Sen berättar hon att hon blir lite otålig och gärna trycker flera gånger på kommandon vilket brukar göra att hennes något äldre dator blir överväldigad av alla kommandon och att det går ännu långsammare. Pelle tar upp att det är bekvämt att komma åt bokföringen på banken så smidigt och lätt via internet, men det är nog mer ett konstaterande än någonting han faktiskt brukar göra. Så när det kommer till förväntningar på internetns effektivitet har seniorerna anpassat sig snabbt. Bosse uppskattar att banköverföringar går så fort men är samtidigt riktigt oroad över att det också kan gå så fort att göra fel. Rädslan att göra fel bottnar troligtvis i att han inte riktigt vet hur han i så fall skulle göra för att rätta till

sitt fel. Han vågar inte experimentera utanför sin kunskap i rädsla att ställa till med något som han sen inte kan fixa själv. Denna inställning är generell och gäller inte bara bankfunktionerna.

När det kommer till sådant som äldre tycker är skrämmande och dåligt med internet återfinns detta i en studie gjord av Elzén och Hajdu för Novus 2019. Medan yngre tycker att desinformation och propaganda är det sämsta med internets utveckling svarar äldre i högre grad att näthat och ett hårt samtalsklimat är det sämsta med internet (Elzén och Hajdu 2019, 28). I min studie uttrycktes en oro för samtliga dessa problem, fast av olika personer. Det var dock inget som påverkade dem till att begränsa sitt användande. Alla deltagare var också rörande överens om att det bästa med internet är tillgången till så mycket information.

5.5 Stöd i vardagen

I gruppen äldre vuxna finns en stor spridning på informationsbehov och en varierande erfarenhet och kunskap för informationssökning (Wu och Li 2016, 278; Choi 2019, 7). Detta ses även i min studie där deltagarna uttrycker en stor variation av information som söktes inom hobby och inköp. Men också stor variation i attityd gentemot informationssökning. En av intervjupersonerna uttrycker att han känner en stress i att inte hänga med i den digitala utvecklingen och är rädd för att tappa sin autonomi och bli en sorts ”andrahandsinnevånare”. Denna stress och medvetenhet gör att seniorerna ber om hjälp för att förstå vad de behöver ha för appar och teknik.

När respondenterna behöver stöd i vardagen med digital teknik eller praktisk information så vänder de sig till olika källor. Barn och barnbarn får hjälpa till med installering av ny teknik och de digitala frågor som uppkommer i vardagen. Frågor som handlar om hobbyer eller webbsidor får vänner svara på.

Ja antingen är det ju barnbarnen som bor nära, eller så är det min son. (Pelle)

Ja men det är mina barn i första hand, de beror ju i och för sig lite vad det handlar om också. Handlar det om golfen och sidor som jag inte kan hitta då pratar jag med golfkompisen. Å det är ju inte alltid han kan heller, då är det ju kört ha ha. Men han kan man ju snacka med litegrann för han är rätt så, han har varit i framkant. Men nu så har han tappat litegrann han också. Men annars så är det ju för det mesta yngsta sonen som varit den som hjälp till. Han är ju inte nå suverän på datorer, men mer än oss i alla fall, så han har ju så han kan styra vår dator om det skulle vara något. (Bosse)

När det handlar om myndighetsfrågor så tycker alla respondenter att telefonen, och att prata med en människa är det lättaste och snabbaste sättet att få hjälp. Mejl används också i de fall man inte upplever sig ha bråttom. En av respondenterna uppger att:

Då ringer jag någonstans där jag tror att det är någon som svarar som inte är en datorröst. Å är det en datorröst då brukar jag tydligt, väldigt tydligt säga: Jag vill tala med en människa! Ha ha, det gör jag faktiskt. (Anna)

Att man kan få hjälp förutsätter förstås att man har en tekniskt kunnig eller intresserad person i sin umgängeskrets. För en senior som bor själv och inte har barn, innebär detta risk för isolering och svårigheter att delta i samhället på lika villkor (Olsson, Samuelsson och Viscovi 2019, 69). Pelle och hans vänner upptäckte att flera i deras förening hade svårt att delta i Zoom-möten under pandemin, därför skapade de ett arrangemang där de haft flera träffar för att lära andra äldre föreningsdeltagare att använda Zoom. Att skapa trygga lärtillfällen tillsammans med jämlikar kan vara det bästa sättet att inkludera seniorer i det digitala samhället.

6. Avslutande diskussion och slutsatser

Syftet med studien var att undersöka hur seniorer använder digital teknik i sin vardag, detta gjordes genom att söka svar på frågorna:

- Hur har seniorer anpassat sig till det digitala samhället i fråga om vilka analoga och digitala källor de använder för att söka orienterande och praktisk information i ELIS kontext?
- Hur håller seniorer kontakt och delar information med sina vänner och bekanta?
- Finns det några barriärer för seniorer i användandet av medie- och informationsteknik i ELIS kontext?

Seniorerna i studien har anpassat sig till det digitala samhället genom att använda nya och gamla medier parallellt och låta dessa komplettera varandra; pappersbilagan av tidningen används, men seniorerna bevakar också nyheter på nätet och en av dem har nyhetsnotiser i sin smartphone. De lyssnar på radio och poddar, och ser på tv, flera av seniorerna har streamingtjänster. Seniorerna har adapterat de viktigaste digitala verktygen som behövs för att kunna fungera och kommunicera i samhället, till exempel: mejl, bank-id, och myndighetsappar. De använder även chat-appar såsom WhatsApp, Facetime, och konferensverktyg som Zoom för att hålla kontakt och dela information med vänner och familj. Seniorerna söker praktisk information på internet som vilken annan användare som helst när det kommer till vardagslivets hobbyer och inköp (Findahl 2010, 19).

Dock har personerna i studien ganska olika inställning till sin kapacitet vid informationssökning och de upplever att ju äldre de blir, desto svårare har de att hänga med i den digitala utvecklingen. Tre av deltagarna söker gärna praktisk information på nätet, men när det kommer till viktigare ärenden eller när de stöter på problem så löser man det genom ett telefonsamtal. Svårigheterna att hänga med bottnar i att man tycker det är lite onödigt att byta ut sådant som fungerar och ett ointresse att behöva lära sig nya appar och digitala enheter. Det är förståeligt eftersom under seniorernas livstid har de behövt lära sig och anpassa sig till väldigt mycket nytt, nu senast digitaliseringen.

Digitaliseringen kommer med nya sätt att hantera media och seniorerna uttrycker att det är svårt att orientera sig i den digitala miljön och att förstå hur datorprogram, webbsidor och appar är uppbyggda och hur man vet vilka som går att lita på. Savolainen (2002, 224) kallar detta nätverkskompetens. Digital litteracitet skiljer sig från vanlig litteracitet och det krävs att

man hänger med i den digitala utvecklingen för att inte bli exkluderad (Olsson, Samuelsson och Viscovi 2019, 69). Det är stor skillnad på att hantera digitalt material jämfört med analogt, och seniorerna har svårigheter med att omsätta sin analoga litteracitet till sitt digitala användande. Det kan till exempel handla om att hitta igen en källa man sett tidigare, hur man delar en artikel från en digital tidning, sparar ett recept, eller gör digitala minneslappar. En förutsättning för att komma framåt i sitt användande är dock ofta att få hjälp, och lever man med någon som har samma kompetens som en själv så har man inte så stor möjlighet till utveckling. En av deltagarna var dock aktiv i en förening där de satsat på digital utbildning för seniorer, detta var den av deltagarna i studien som generellt kände sig minst kapabel att använda IKT.

En av seniorerna i studien har svårt att tro att pengarna på hens konto är säkra eftersom banken är på internet. En av de andra tycker det är svårt att veta vilka av de nya betalapparna som är äkta och om säkerheten kring bankärenden går att lita på. Deltagarna har också svårt med källkritik, mest att avgöra vilka nya appar de behöver ha och vilka webbsidor de vågar beställa ifrån. För att avgöra detta och få hjälp med digitala problem rådfrågar seniorerna ofta sina barn och barnbarn eller bekanta.

Vidare forskning skulle kunna undersöka om användandet för denna grupp ser likadant ut om tio år. Gruppen seniorer och deras användande borde ändras i takt med generationsskiftena. Deras mediaanvändning kommer därför troligtvis inte att se likadan ut när gruppen seniorer består av ”digital natives”, det vill säga de som vuxit upp med internet.

7. Referenser

- Ahrne, Göran. och Svensson, Peter. 2022. *Handbok i kvalitativa metoder*. Upplaga 3
Stockholm: Liber.
- ALLEA (ALL European Academies). 2018. *Den europeiska kodexen för forskningens integritet*. Berlin: ALLEA – All European Academies.
https://www.vr.se/download/18.7f26360d16642e3af99e94/1540219023679/SW_ALLEA_Den_europeiska_kodexen_f%C3%B6r_forskningens_integritet_digital_FINAL.pdf
(Hämtad: 2022-10-24).
- Anderson, Monica. och Perrin, Andrew. 2017. Tech Adoption Climbs Among Older Adults. *Pew Research Center: Internet, Science & Tech*.
<https://www.pewresearch.org/internet/2017/05/17/tech-adoption-climbs-among-older-adults/>
(Hämtad 22-12-01).
- Barrantes, Roxana. och Vargas, Eduardo. 2019. Different paths and same destinations? An analysis of the convergence in internet usage patterns between different age groups. *Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries*. 85(6): N.PAG-N.PAG. doi:10.1002/isd2.12105
- Bawden, David. och Robinson, Lyn. 2012. *Introduction to information science*. London: Facet.
- Brattberg, Gunilla. 2014. *Äldre och Internet*. Stockholm: Värkstad.
- Braun, Virginia. och Clarke, Victoria. 2006. *Using thematic analysis in psychology*, *Qualitative Research in Psychology* 3:2: 77-101. DOI: [10.1191/1478088706qp063oa](https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa).
- Case, Donald.O. och Given, Lisa.M. 2016. *Looking for information: a survey of research on information seeking, needs, and behavior*. 4. ed. Bingley: Emerald.
- Choi, Wonchan. 2019. Older adults' health information behavior in everyday life settings. *Library & Information Science Research* 41(4): 100983. doi:10.1016/j.lisr.2019.100983.
- Czaja, Sara, J. och Sharit, Joseph. 1998. Age Differences in Attitudes Toward Computers. *The Journals of Gerontology: Series B*, 53B (5): 329–340. doi:[10.1093/geronb/53B.5.P329](https://doi.org/10.1093/geronb/53B.5.P329).

Czaja, Sara. J., Charness, Neil., Fisk, Arthur. D., Hertzog, Christopher., Nair, Sankaran. N., Rogers, Wendy. A. och Sharit, Joseph. 2006. Factors Predicting the Use of Technology: Findings From the Center for Research and Education on Aging and Technology Enhancement (CREATE). *Psychology and aging* 21(2): 333–352. doi:[10.1037/0882-7974.21.2.333](https://doi.org/10.1037/0882-7974.21.2.333).

Denscombe, Martyn. 2018. *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 4. Uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Elzén, Mats. och Hajdu, Katarina. 2019. *Bibliotek, Internet och demokrati -en undersökning om svenskars digitala kunskaper*. Novus.

<https://www.biblioteksforeningen.se/rapporter/bibliotek-internet-och-demokrati/>
(Hämtad 2022-12-02).

Findahl, Olle. 2010. *Äldre svenskar och internet 2010*. Stockholm: Internetstiftelsen.

<https://internetstiftelsen.se/kunskap/rapporter-och-guider/aldre-svenskar-och-internet-2010/>
(Hämtad 2022-12-06).

Internetstiftelsen. 2014. *Pensionärerna och internet 2014*. Stockholm: Internetstiftelsen.

<https://internetstiftelsen.se/kunskap/rapporter-och-guider/pensionarerna-och-internet-2014/>
(Hämtad 2022-12-2).

Internetstiftelsen. 2017. *Introduktion till internet för äldre*. Internetstiftelsen.

<https://internetstiftelsen.se/kunskap/rapporter-och-guider/introduktion-till-internet-for-aldre/>
(Hämtad 2022-12-09).

Internetstiftelsen. 2022. *Svenskarna och internet*. Internetstiftelsen.

<https://svenskarnaochinternet.se/> (Hämtad 2022-12-08).

Köttl, Hanna., Gallistl, Vera., Rohner, Rebecka. och Ayalon, Liat. 2021. “But at the age of 85? Forget it!”: Internalized ageism, a barrier to technology use. *Journal of Aging Studies*:59. 100971. doi:[10.1016/j.jaging.2021.100971](https://doi.org/10.1016/j.jaging.2021.100971).

Loges, William E. och Jung, Joo-Young. 2001. Exploring the Digital Divide: Internet Connectedness and Age. *Communication Research* 28(4): 536–562.

doi:[10.1177/009365001028004007](https://doi.org/10.1177/009365001028004007).

Lund, Brady. och Ma, Jinxuan. 2022. Exploring information seeking of rural older adults during the COVID-19 pandemic. *Aslib Journal of Information Management* 74(1): 54–77. doi:[10.1108/AJIM-04-2021-0118](https://doi.org/10.1108/AJIM-04-2021-0118).

Melenhorst, Ann-Sophie., Rogers, Wendy. A. och Caylor, Evan. C. 2001. The Use of Communication Technologies by Older Adults: Exploring the Benefits from the User's Perspective. *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting* 45(3): 221–225. doi:[10.1177/154193120104500305](https://doi.org/10.1177/154193120104500305).

Nagar, Dr. Shruti. och Mahajan, Pradnya. 2022. Acceptability of Technology for Banking transactions by People above 40 years of Age under Pandemic Constraints. *Journal of Positive School Psychology*: 665–674.

Nationalencyklopedin. [uå] Information. <https://www-ne-se.proxy.ub.umu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/information> (Hämtad 2022-11-25).

Ohlsson, Jonas. (2022). *Mediebarometern 2021*. Nordicom, Göteborgs universitet.

Olsson, Tobias., Samuelsson, Ulli. och Viscovi, Dino. 2019. At risk of exclusion? Degrees of ICT access and literacy among senior citizens. *Information, Communication & Society* 22(1): 55–72. doi:[10.1080/1369118X.2017.1355007](https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1355007).

Quan-Haase, Anabel., Martin, Kim. och Schreurs, Kathleen. 2016. Interviews with digital seniors: ICT use in the context of everyday life. *Information, Communication & Society* 19(5): 691–707. doi:[10.1080/1369118X.2016.1140217](https://doi.org/10.1080/1369118X.2016.1140217).

Quan-Haase, Anabel., Mo, Guang Ying. och Wellman, Barry. 2017. Connected seniors: how older adults in East York exchange social support online and offline. *Information, Communication & Society* 20(7): 967–983. doi:[10.1080/1369118X.2017.1305428](https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1305428).

Rogers, W. A., Meyer, B., Walker, N. och Fisk, A. D. 1998. Functional limitations to daily living tasks in the aged: a focus group analysis. *Human Factors* 40(1): 111–125. doi:[10.1518/001872098779480613](https://doi.org/10.1518/001872098779480613).

Savolainen, Reijo. 1995. *Everyday life information seeking: Approaching information seeking in the context of "way of life"*. *Library & Information Science Research* 17(3): 259–294. doi:[10.1016/0740-8188\(95\)90048-9](https://doi.org/10.1016/0740-8188(95)90048-9).

Savolainen, Reijo. 2002. Network competence and information seeking on the Internet: From definitions towards a social cognitive model. *Journal of Documentation* 58(2): 211–226. doi:[10.1108/00220410210425467](https://doi.org/10.1108/00220410210425467).

Savolainen, Reijo. 2007. Information Behavior and Information Practice: Reviewing the “Umbrella Concepts” of Information-Seeking Studies. *The Library Quarterly*, 77(2): 109–132. doi:[10.1086/517840](https://doi.org/10.1086/517840).

Savolainen, Reijo. 2010. Everyday Life Information Seeking. Marcia J. Bates, Mary Niles Maack. (red.). *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. 3. uppl. Boca Raton, FL: CRC Press, 1780.

SCB Statistikmyndigheten. 2022. *SCB publicerar stor kartläggning av Sveriges äldre*. <https://www.scb.se/pressmeddelande/scb-publicerar-stor-kartlaggning-av-sveriges-aldre/> (Hämtad 2022-12-09).

Schreurs, Kathleen., Quan-Haase, Anabel. och Martin, Kim. 2017. Problematizing the Digital Literacy Paradox in the Context of Older Adults’ ICT Use: Aging, Media Discourse, and Self-Determination. *Canadian Journal of Communication*: 42(2) 359–377. doi:[10.22230/cjc.2017v42n2a3130](https://doi.org/10.22230/cjc.2017v42n2a3130).

UR (Sveriges utbildningsradio AB). 2019. *Seniorsurfarskolan*. <https://urplay.se/serie/214200-seniorsurfarna>. (Hämtad 2022-12-09).

Wilson, T.D. 2000. Human information behaviour. *Informing Science* 3(2): 49-55.

Wu, Dan. och Li, Yizhe. 2016. Online health information seeking behaviors among Chinese elderly, *Library & Information Science Research* 38(3): 272-279. doi.org/10.1016/j.lisr.2016.08.011.

Xie, Bo., Charness, Neil., Fingerman, Karen., Kaye, Jeffrey., Kim, Miyong T. och Khurshid, Anjum. 2020. When Going Digital Becomes a Necessity: Ensuring Older Adults’ Needs for Information, Services, and Social Inclusion During COVID-19. *Journal of Aging & Social Policy* 32(4–5): 460–470. doi:[10.1080/08959420.2020.1771237](https://doi.org/10.1080/08959420.2020.1771237).

8. Bilaga - Intervjuguide

1. Kan du berätta om dig själv

- Vad har du för utbildning och vad har du sen jobbat med?
- Vad har du för mediavanor?
- Hur håller du dig á jour med, politik och allt som händer i världen?
- Finns det något du undviker att läsa om?
- Vad har du för rutiner kring nyheter? Vad är intressant i tidningen?
- Hur läser du tidningen, skärm eller papper?
- Vilka källor används, vilka myndigheter, föreningar?
- Vad blir skillnaden för dig att läsa på papper eller på skärm?
- Vad har du för tillgång till elektronik? (surfplatta, mobiltelefon, dator, tv, radio)
- Har du några prenumerationer, abonnemang eller streamingtjänster? Vilken sort? (tidning, musik, mobil, film, ljudböcker)

2. Har du någon hobby, kan du berätta om den?

- Gör du något för att bli bättre på din hobby, research tillexempel?

3. Hur håller du kontakten med vänner och bekanta?

4. Vad tycker du om att allt är mer och mer digitalt nuförtiden? (Bankärenden, biljetter, hälsa/sjukvård, parkering, myndighetsärenden)

- Hur har du fått anpassa dig för att kunna hänga med i den här utvecklingen samhället?

5. Kan du berätta om ett tillfälle då du behövde ta reda på något för att lösa ett problem?

- Finns det något som ofta krånglar när du använder datorn eller telefonen?
- Vad tycker du är svårast med att ta reda på saker på nätet?

6. Vart vänder du dig när du när du behöver hjälp eller stöd?

7. Vad är det bästa med internet?

8. Vad är mindre bra med internet?

9. Har du något du vill tillägga till det vi pratat om?